

הלכות מעשיות

שיעורו של מורנו הגאון הרב מצליח-חי מאזוז שליט"א

גליון ריג

שודר בערוץ "קול ברמה" בתכנית "בית ההוראה"

העלון מוקדש לע"נ גאון עוזנו עטרת תפארת הפוסקים מרן רבנו עובדיה יוסף בן גורג'יה זצוק"ל

הלכות הכנת הציצית וברכת אשר יצר

נושאי השיעור:

דברי חיזוק עקב המצב: דרך החיים של יעקב מול דרכו של עשיו.

הלכות ציצית: הטלת ציצית עבור החיילים על ידי בחורי ישיבה. הטלת ציצית על ידי נשים. פרטי דינים באופן

הטלת הציצית – כמה נקבים יעשה, מקום הנקב. לבישת ציצית לנשים.

ברכת אשר יצר: מסופק אם בירך, כיצד ינהג. שלא ישתהה בברכת אשר יצר. היוצא מבית הכסא ורוצה לאכול,

כיצד ינהג. בירך שוב מחמת הספק ונזכר שכבר בירך קודם. נזכר באמצע ברכתו כיצד ינהג.

דברי חיזוק עקב המצב

דרך החיים של יעקב מול דרכו של עשיו

בשבת האחרונה קראנו בתורה בפרשת תולדות. התורה מתארת כיצד עשיו מגיע מהשדה והוא עיף, ורואה את יעקב מכין עדשים, ומבקש ממנו "הלעיטני נא מן האדום האדום הזה כי עיף אנכי", ויעקב מסכים בעבור מכירת הבכורה.

עשיו מסכים, ותמה: "הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה?" (בראשית כה לב). יעקב מנצל את ההזדמנות וקונה את הבכורה בעבור נזיד עדשים.

למתבונן, דברי עשיו נראים תמוהים מאד. רק לאחרונה עשה בר מצוה, וכבר מפחד למות? רק היום סבו – אברהם – נפטר, בגיל מאה שבעים וחמש, ורחוק מאד

לומר שהנכד ימות בקיצור ימים בשונה מדורות קודמים

במשפחה, וכיצד כבר הוא חושש מהמיתה?

על מנת להבין זאת עלינו לנסות לתאר את התחושות של עשיו באותו יום. אברהם, סבו של עשיו, היה אהוב על כל יושבי הארץ, וכהבטחת הקב"ה "והיה שמך אברהם כי אב המון גוים נתתיך" (בראשית יז ה'), ולא דיבר רק על העתיד אלא גם על ההווה, שיושבי העולם יתחברו לאברהם אבינו, איש החסד הענק. כולם נהנו ממנו, כולם ראו בו כאב. אפילו האנשים שהתנהגו ההיפך לגמרי מאברהם אבינו – אנשי סדום ועמורה, גם עליהם הוא התפלל. כל העולם דיברו על האיש המופלא הזה שנטע את האשל בבאר שבע, אוהל שפתוח מארבע רוחותיו, שלא רק שאינו דורש תעריף מוגדל עבור מנת האוכל באמצע המדבר, אלא עושה הכל בחינם לגמרי, שיבואו

לאכול, לשתות וליהנות בשמחה רבה. כולם שמעו על הכנסת האורחים המופלאה שלו, כיצד שחט שלושה עגלים עבור שלושה אורחים, כיצד קיבל כל אדם בחסד ובמאור פנים, ולכן כולם ראו בו אב ודמות לחיקוי.

ואם בשאר אדם דיברנו, מה נאמר על נכדו הביולוגי של אברהם, הלא הוא עשיו, שהיה מחובר חזק מאד לסבו הגדול. ובאותו היום נשבר לבו בקרבו, שעה שהתבשר שסבו האהוב נפטר.

פטירתו של אברהם היתה הפתעה מוחלטת עבור עשיו, וכדברי חז"ל (בראשית רבה תולדות סימן סה) שבאותו הזמן לא היו מחלות קודם המיתה, אלא אדם היה מתעטש אפילו הוא באמצע השוק ונופל מת, ורק לאחר שיעקב ביקש מבורא עולם שיתן לאדם סימן קודם פטירתו כדי שיוכל לצוות את בניו, רק אז עשה הקב"ה שקודם הפטירה יבוא חולי, וכמו שנאמר ביעקב "ויאמר ליוסף הנה אביך חולה" (בראשית כז א'), שחלה את חוליו שבישר על פטירתו.

מתוך תסכולו העמוק של עשיו לא עצר בעצמו ועבר על חמש עבירות חמורות (ב"ב טז:). מתוך השבר הגדול, מתוך הריסוק המטלטל שחווה, איבד עצמו לחלוטין, חשב שאין לו עוד תקווה ועשה מה שעשה.

לאחר ששב הביתה, יעקב חש ברשעותו של עשיו אחיו, ומבקש ממנו "מכרה כיום את בכורתך לי".

כעת תשובתו של עשיו ברורה. עשיו חש תסכול וייאוש עמוקים מאד, איבד כל תקווה בחייו, אם עד עכשיו עוד היה לו את סבו הגדול, לאחר שהתבשר על פטירתו שום דבר כבר לא שווה לו. זרק הכל.

ויעקב תופס בשתי ידיים את ההזדמנות. השם "יעקב" מלמד על עקביות. כבר מאז שהיו תינוקות בני יומם, שמן הדין יעקב היה צריך לצאת ראשון וכמו שכתב רש"י (פרק כה פסוק כו) משל לשפופרת וכו', ובכל זאת עשיו נדחף ויצא ראשון, אבל ידו של יעקב אווזת עדיין בעקב עשיו, לומר שאמנם יעקב נתן לאחיו לגבור עליו, נתן לו תחושה של מנצח, אבל תמיד המתין בשקט להזדמנות בה

יוכל לגבור על עשיו בחזרה. הוא לא נשבר גם כאשר לכאורה ראה שניצחו אותו.

והעקביות ממשיכה. עם לקיחת הבכורה לקח גם את הברכה, שהיא "בכרה" בהיפוך האותיות, ועם העקביות הזו הוא מנצח גם את אלפיים שנות הגלות.

גאולתן של ישראל לאט לאט

עם ישראל עקבי, עם ישראל חזק, עם ישראל לא מתייאש. גם כאשר עברנו את הגלות, עברנו את השואה האיומה, עברנו את כל המאורעות הקשים במשך שנות הגלות הארוכות, גם שעדיין אנחנו נמצאים בה, בגלות הארוכה הזו, אנחנו זוכרים דבר אחד: גאולתן של ישראל מתחילה קימעה קימעה, כך רבותינו בירושלמי (ברכות פ"א ה"א, יומא פ"ג ה"ב) דרשו על הפסוק "למנצח על אילת השחר". הקב"ה האיר לנו בפניו ונתן לנו חלק מתוך ארץ ישראל להתגורר בה, אבל אנחנו עדיין בתוך הגלות, עדיין אנחנו נתונים תחת שלטון זרים, גוים רשעים עשו לנו מה שעשו, אבל אנחנו יודעים שעשיו הוא לא אנחנו.

עשיו אמר הנה אנכי הולך למות, עשיו התייאש ברגעי משבר, אבל אנחנו לא מתייאשים, אנחנו לא נשברים, אנחנו בני יעקב. יעקב ידע למנף את התבוסה לתנופה ולהצלחה גדולה, להפוך את הרגע של הכאב מפטירתו של אברהם אבינו להצלחה הגדולה שלו. הפך את ה"נגע" ל"ענג".

זה הכח של יעקב. להפוך את רגעי החולשה לכח שאין לו גבולות. לקחת את הבכורה מידי עשיו, ובזה לקח לעצמו את כל העתיד של האבות הקדושים. הקב"ה הבטיח לאברהם "כי ביצחק יקרא לך זרע" (בראשית כא יב), ודרשו רבותינו ביצחק ולא כל יצחק, וזהו יעקב, שהמתין והפך את הקערה על פיה, הפך את הובלתו ובכורתו של עשיו והיה הוא המוביל.

זה הכח שלנו, של עם ישראל. אלו העוצמות של יעקב, וזו החכמה והכח של בני יעקב.

אמנם עברנו ימים קשים, ימים שהאכזריות ניבטה אלינו מכל פינה, ימים שברגע אחד היו יהודים עלולים ליפול

לתהומות הייאוש ולמבוכי התסכול. אבל אנחנו לא נופלים, ועם כל עוצמת הכאב מסתכלים קדימה ובטוחים בעזרתו של הקב"ה שיקדם וינווט אותנו לקראת גאולתנו השלמה בביאת משיח צדקנו ובבנין בית מקדשנו במהרה ממש ובימינו בס"ד.

לנצל התקופה להתעוררות לתשובה

הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ז ה"ה) כתב: וכבר הבטיחה התורה שעתידין ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין. יש שחוזרים בתשובה בקלות, אבל יש שקשה להם ועדיין אינם קולטים, והקב"ה מבטיח לנו שישאל עתידים לעשות תשובה בסוף גלותן. אמרו רבותינו במסכת סנהדרין (צז:): שאם ישראל יעמדו במרדן ולא יעשו תשובה, הקדוש ברוך הוא מעמיד להן מלך שגזרותיו קשות כהמן, וישראל עושין תשובה ומחזירין למוטב.

כיום יש בעם ישראל התעוררות עצומה של תשובה, כי כשהקב"ה מבטיח הוא מקיים.

כיצד יבוא המשיח

אגב, ישנם מקרב עמנו שהולכים בדרך ומחפשים את החמור של המשיח, אולי ימצאו אותו מגיע לקראתם. מפליא הדבר שאפילו בקרב חובשי בית המדרש קיים הבלבול הזה.

הרי ידועה הגמרא שם במסכת סנהדרין (צח.). בסתירה בין הפסוקים, שמצד אחד כתוב שיבוא עני ורוכב על חמור, ומאידך כתוב שיבא על ענני השמים, וביאר רש"י (ד"ה עם וד"ה וכתוב) שאין כוונת הפסוק שיבוא על חמור או על ענן, אלא זהו משל להתגלות משיח צדקנו, שיכול לבוא באיטיות ובחוסר כבוד כאיש הרוכב על החמור, ויכול לבוא במהירות ובקלות כאיש הרוכב על עב קל.

ושואלת הגמרא עוד סתירה בפסוק אחר: נאמר אני ה' בעתה אחישנה, שלכאורה פסוק זה נסתר מיניה וביה, שאם הוא בעיתה הוא לא אחישנה, ואם הוא אחישנה הוא לא בעתה?

ומבאר הגמרא שהקב"ה נותן לנו שתי אפשרויות, האחת שיהיה ב"אחישנה", והשניה שיהיה ב"עיתה", וגם בענין אופן התגלות המשיח זו כוונת הפסוקים, שאם ישראל יחזרו בתשובה, הכל יהיה במהירות ובקלות כמו רוכב על עב קל, ואם חלילה לא יחזרו בתשובה, התגלותו תהיה כמו עני ורוכב על חמור. זו משל ומליצה בלבד, ואין כוונת הפסוקים שאכן יבוא על חמור.

ואף על פי שיתמהמה חכה לו, אנחנו מצפים וממתנים לו בכל רגע שיבוא.

כולנו תפילה ותקוה שנזכה במהרה בס"ד לחזות בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש, אכי"ר.

הטלת ציציות עבור החיילים על ידי בחורי ישיבה

א. שאלה: בימים אלו מופצים ברחבי הישיבות בגדי ציצית רבים כדי להטיל בהם ציצית. האם אכן יש לבני התורה להטיל ציצית בטליתות אלו, או שיש בזה ביטול תורה?

תשובה: אין לומר על קיום מצוה שהיא "ביטול תורה", ואם נאמר כך, לא ניטול לולב, לא נדליק נר חנוכה ולא נקיים שום מצוה, מפני ביטול תורה.

בפסוקים מבואר, שכל מצוה שאינה יכולה להיעשות על ידי אחרים, מצוה על כל אחד לעשותה. כיום יש התעוררות עצומה בעם ישראל ורוצים כולם לזכות במצות ציצית, וודאי שיש על כל אחד ואחד מצוה להשתתף בהטלת הציציות כדי לזכות את הרבים. ועם זאת, יש דרך לשתף גם בנות סמינרים שאינן חייבות בתלמוד תורה ולרתום אותם לקיום המצוה, וכפי שנפרט להלן.

מי יכול לקשור חוטי הציצית?

א. גוי פסול לקשור חוטי הציצית, כי כתוב בפסוק "דבר אל בני ישראל", להוציא את הגוי (ש"ע סימן יד ס"א).

פרטי דינים באופן קשירת הציצית

ב. שאלה: קיבלנו לישיבה בגדי ציצית רבים להטיל בהם

ציצית, כיצד קושרים חטי הציצית?

תשובה: יש בזה כמה פרטי דינים, ונבאר בקצרה את הדברים העיקריים.

קודם תחלת העבודה יש לומר "לשם מצות ציצית", ולאחר מכן להכניס ארבעה חוטים בחור של הכנף. לאחר הכנסת החוטים, יש לקשור שני קשרים, לכרוך כריכות, שני קשרים, וכך לפי הסדר עד שנשלים חמשה קשרים, שבכל אחד מהם קושרים שני קשרים (כי קשר אחד לא חשוב לכלום).

וכמה כריכות יש לכרוך? דעת מרן לכרוך שבע כריכות, שני קשרים, שמונה כריכות, שני קשרים, אחת עשרה כריכות, שני קשרים, שלוש עשרה כריכות ושני קשרים, סך הכל שלושים ותשע כריכות כמנין הוי"ה אחד, ובזה מסיימים.

יש נוהגים לעשות כנגד י' ה' ו' ה', שבכריכות הראשונות יעשה עשר, לאחריהן חמש, לאחריהן שש ובסוף שוב חמש. בכל המנהגים יוצאים ידי חובה לכתחילה, שאין למנין הכריכות שיעור לא מדאורייתא ולא מדרבנן, אלא הוא מנהג בלבד.

והקשרים, הציצית כשרה אף לכתחילה. ועל אחת כמה וכמה אם האשה השלימה, שהציצית כשרה אף לכתחילה.

ולכן למעשה, כדי לצאת ידי חובת כל הדעות אף לכתחילה, ראוי שהאיש יקשור שני קשרים על הכנף, יכרוך כמה כריכות שנהוג ולאחריהן יקשור שוב שני קשרים, ובנות הסמינר ימשיכו עד הסוף, ובזה יוצאים ידי חובה אף לכתחילה גם לדעת הרמ"א, וכך נוכל למנוע יותר ביטול תורה מבחורי הישיבות.

כך למעשה נהג גם מור אבי, מורנו הגאון הגדול הרב צמח מאזוז שליט"א, שכשהיינו קטנים, היה קושר לנו שני קשרים וכורך את הכריכות הראשונות, והיה נותן לנו לגמור את הציצית. ונהג כך על פי דברי כף החיים ודברי המשנה ברורה, שאפשר לעשות כן אף לכתחילה.

ב). ילד קטן, לכתחלה נכון וראוי שלא לעשות הטלת הציצית ביד קטן פחות מכן שלוש עשרה שנים¹.

ג). אשה, לדעת מרן השלחן ערוך (שם) אשה כשרה לקשור חוטי ציצית, כי בני ישראל כולל גם את בנות ישראל, ויכולה האשה להטיל ציצית בבגד. וכתב הרמ"א שיש מחמירים להצריך אנשים לעשותו, וטוב לעשות כן לכתחילה. ומכל מקום בדיעבד שאשה קשרה חוטי הציצית, הטלית כשרה (משנ"ב סק"ה).

וכן דעת פוסקי הדור האחרון הספרדים, הרב בן איש חי (פרשת לך לך ס"ב), כף החיים (אות ד') והרב הליכות עולם (ח"א עמוד ח'), שאמנם דעת מרן שגם הנשים יכולות להטיל ציצית בבגד ולעשות כל הקשירות והכריכות, אבל ראוי להחמיר לכתחילה שנשים לא יטילו ציצית בבגד.

יש אפשרות להתיר גם לכתחלה שאשה תטיל ציצית בבגד, שאם הגבר קושר שני קשרים על הכנף, עושה שבע כריכות ושוב קושר שני קשרים, יכולה האשה להמשיך את הקשירות והכריכות עד הסוף².

¹ משנ"ב סק"ד, בא"ח פ' לך לך ס"ב, כף החיים אות ד', הליכות עולם ח"א עמוד ט'.

² והטעם להקל, כי במשנה ברורה (סימן יא ס"ק סו) כתב שמדין תורה די לעשות שלוש כריכות ולקשור קשר על גביהן, שהתורה הצריכה שיהיה "גדיל" ובשלוש כריכות ושני קשרים הוא נקרא גדיל. ויש אומרים שצריך גם שני קשרים בהתחלה, ולכן יכול לעשות שני קשרים בהתחלה, לאחר מכן יכרוך מספר כריכות כמנהגו, אם שבע או עשר, לאחריהן יקשור שוב שני קשרים ובזה יוצא ידי חובה מדאורייתא.

וכתב עוד, שלאחר שקושר שני קשרים ויוצא בזה ידי חובה דאורייתא, יכולה האשה לכתחילה להמשיך ולקשור את שאר הכריכות והקשירות דרבנן.

היתר זה מועיל אפילו על ידי גוי, שלכל הדעות קשירתו פסולה, ואם הישראל קשר שני קשרים ראשונים, כרך כמה כריכות ושוב קשר שני קשרים, והגוי המשיך את כל הכריכות

מקום הנקב

ד. שאלה: היכן צריך לעשות את הנקב של הכנסת

הפתילות?

תשובה: נאמר בתורה: ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם, דהיינו שעל הציציות להיתלות בכנף הבגד ולא בבגד עצמו, ואם לא יעשה הנקב במקום הנכון, אינו נחשב שהטיל ציציות בבגד ועלול להיכשל ולהכשיל אחרים באיסורי דאורייתא.

והיכן המקום הנכון? כתב מרן בשלחן ערוך (סימן יא ס"ט): יעשה נקב באורך הטלית לא למעלה משלוש אצבעות, (וכתב הרמ"א דהיינו שלוש אגודלים), מפני שלמעלה מכן אינו נחשב כנף אלא נחשב לבגד עצמו, ולא למטה מכשיעור קשר גודל עד הציפורן, דהיינו שאין לתת את הנקב למטה מדי, ומעכב אפילו בדיעבד.

נאמרו כמה דעות בפסוקים היכן המקום הראוי בדיוק, ועלינו להיזהר לעשות את הנקב במקום הנכון ביותר.

הגר"ח נאה (בספרו שיעורי תורה עמוד ער) כתב שיעשה את הנקב מעל ארבעה ס"מ, בס"מ החמישי. ומרן ראש הישיבה (בספרו אסף המזכיר ערך קשר גודל, ובש"ת מקור נאמן ח"ב סימן סד) כתב לכתחלה בשיעור ארבע

יש מחלקים, שבטלית קטן עושים עשרים ושש, ובטלית גדול עושים שלושים ותשע.

אם קשר רק קשר אחד

נקודה נוספת שראוי לשים לב אליה, ורבים מתקשרים לשאול מה הדין במקרים כאלה. פעמים שהקושר סיים את הקשירה ושם לב שבאחד הקשרים קשר רק קשר אחד, ושואל אם צריך לפרום את הכל או שהטלית כשרה. למעשה אין צורך לפרום את הכל, כי כפי שביארנו (אות א') מן הדין יוצא אף בשני קשרים, מספר כריכות ושני קשרים, וכיון שעשה כן הטלית כשרה אפילו שאחד הקשרים הנוספים אינו קשור קשר על גבי קשר.

כמה נקבים צריך בכל כנף

ג. שאלה: טלית שיש בה נקב אחד בלבד, האם כשר להכניס בו, או שצריך שני נקבים כדי לתלות בו את חוטי הציצית?

תשובה: לדעת מרן השלחן ערוך יעשה רק נקב אחד. כיום פשוט המנהג אצל האשכנזים לעשות שני נקבים, ויכול לנהוג כן, ומכל מקום אין בזה צורך, והעושה נקב אחד ודאי שפיר עביד³.

³ מרן בשולחן ערוך (סימן יא ס"ט) כתב שיעשה נקב באורך הטלית.

ובבית יוסף שם (סוף סימן יא) הביא דעת מהר"י אבוהב שיעשה שני נקבים בטלית, ונטיל הציציות בתוכם ונוציא אותם לצד אחד. אבל מרן כתב, מעולם לא ראינו מי שחשש לדבר זה כלל, וכבר אמרו בירושלמי (יבמות פ"ז ה"ז) כל מקום שהלכה רופפת בידך צא וראה מה הצבור נוהג, ובכמה מקומות בתלמוד אמרו (ברכות מה.) פוק חזי מאי עמא דבר, והבא להחמיר על עצמו בכיוצא בזה מיחזי כיוהרא, ואינו מן המחמירין אלא מן המתמיהין.

הב"ח (סוף סק"י) כתב על דברי מרן שבטלית קטן אין לחשוש ליוהרא, שכיון שאין אדם רואהו אין לחשוש ליוהרא (ומשמע שבמקומותיהם היו נוהגים ללבוש הטלית קטן תחת הבגדים. או שלפחות נקבי הטלית קטן היו תחת הבגדים), אבל בטלית גדול אין לעשות שני נקבים מחשש יוהרא.

כיום התפשט אצל האשכנזים המנהג לעשות שני נקבים, ויכול לנהוג כן, ומכל מקום אין בזה צורך, והעושה נקב אחד ודאי שפיר עביד.

מהרח"ו כתב שראה בטלית קטן של רבנו האריז"ל שעשויה שני נקבים, ובכל זאת הוא עצמו עשה נקב אחד בלבד, מפני שהבין מרבו שאינו עושה כן מפני שיש בזה ענין על פי הסוד, שאם כן היה גם הוא נוהג כן, אלא עשה כך מפני שבטלית קטן אין איסור לעשות שני נקבים וכפי שביאר הרב בית חדש, ורצה לנהוג כמנהג אביו שהיה אשכנזי ועשה שני נקבים. ומהרח"ו שהיה ספרדי עשה גם הוא כמנהג אבותיו לעשות נקב אחד, כי בדבר שאין קפידא יעשה כל אחד כמנהג אבותיו. ולכן הלכה למעשה, אין קפידא אם יעשה בטלית קטן נקב אחד או שנים, וכל אחד ינהג כמנהג אבותיו.

וחצי ס"מ, ולדעת מרן השלחן ערוך שהוא עד ג' אצבעות, עד שש ס"מ.

ראיתי הרבה בגדי ציצית שהנקב בהם נמצא במקום הרבה יותר גבוה, וצריך לזכור שזו בעיה ומעכב אפילו בדיעבד, וכאילו לא הטיל ציצית כלל בבגד. אם הוא עד ארבע וחצי ס"מ הוא כשר לכתחלה.

לאחרונה שמענו על מקום שקיבלו בגדי ציצית, והנקב היה רחוק שבעה ס"מ מצד אורך הבגד, ומצד רוחב הבגד היה רחוק פחות מששה ס"מ, ושאלו מה עליהם לעשות, שרק מצד הרוחב היה פחות משש ואילו מצד האורך היה רחוק שבעה.

גדולי ישראל שהשאלה הגיעה לפתחם הכריעו להקל בבגדים שכבר הטילו בהם ציצית, מפני שבמציאות עינינו הרואות שהאגודלים שלנו הם בגודל אינץ', שהוא 2.4 ס"מ. ואמנם הגר"ח נאה הוכיח על פי הקושיא מדרהם, שצריך לומר שהגודל הוא 2 ס"מ, אבל בדורות הקודמים בארצות הספרדים, אפילו שנהגו לחשב את הכזית בפחות משלושים סמ"ק, מכל מקום את הגודל נהגו לחשב כפי שיעורו כיום, והיו בודקים היכן מקום הנקב על ידי אגודליהם ממש, ונמצא שהיו עושים את הנקב במרחק של 7 ס"מ ויותר. ולכן אם הטילו ציצית בבגד שהנקב בו רחוק שבעה ס"מ, אפשר להעלים עין, אבל לכתחילה לא יעשו את הנקב רחוק כל כך, אלא יעשו בין ארבעה וחצי לששה ס"מ לכל היותר.

אם קיבל בגד שיש בו נקב למעלה מהמקום הראוי, יעשה נקב למטה משם על ידי עט וכדומה, ושם יטיל את הציציות.

לבישת ציצית לנשים

ה. שאלה: חיילות שמעוניינות גם הן ללבוש טלית קטן, על מנת לזכות בהגנה מפני דברים רעים, האם מותר לחלק לחיילות ציציות?

תשובה: נשים אינן לובשות טלית.

יש לדעת יש מצוות והגנה שונה, אם לגברים יש ציציות, לנשים יש דברים אחרים שיכולות לעשות ולזכות

לשמירה עליונה. תתחזק ללבוש בגדי צניעות וקדושה. אשה שתלבש בגדים רחבים וצנועים, חצאית ארוכה וכיוצא בזה, תזכה להגנה עליונה.

נשים פטורות ממצות טלית, כי היא מצות עשה שהזמן גרמא. כך כתב מרן בשלחן ערוך (סימן יז ס"ב).

ואף לבנות אשכנז, שידוע שהיו מברכות על מצוות עשה שהזמן גרמא, כתב הרמ"א (שם) שאף על פי כן לא ילבשו ציצית הואיל ואינו חובת גברא ומיחזי כיוהרא.

ועוד הוסיף הלבוש (סעיף ב') שאשה שלובשת ציצית יש בזה חשש איסור משום "לא יהיה כלי גבר על אשה".

ועוד לפי דברי האר"י ז"ל, אין לנשים שייכות במצות ציצית (הובא בכף החיים אות ה'). ולפי זה אשה שתלבש ציצית אין לה שום הגנה על ידה, כי אין שייכות בין הציצית לאשה.

מסופק אם בירך אשר יצר

ו. שאלה: קיבלתי על עצמי לברך ברכת "אשר יצר" לרפואת החולים, קרה ואיני זוכר אם בירכתי או לא, האם עלי לברך מחמת הספק?

תשובה: לא יברך.

כלל ידוע בהלכות ברכות הוא "ספק ברכות להקל", דהיינו אם מסופק אם בירך או לא, אסור לו לחזור ולברך, שהרי יתכן שאכן בירך, ואם יחזור שוב על ברכתו הרי הוא מוציא שם שמים לבטלה, ונצטוונו בתורה "לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא". איסור "לא תשא" הוא חמור מאד, ולכן אין לברך מחמת הספק, שעלול לבוא לידי הזכרת שם שמים לבטלה.

גודל החיוב לברך מיד ולא להשתהות

וכדי לא לבוא לידי ספק, יש לברך מיד בצאתו מבית הכסא.

וראינו כמה הפוסקים הזהירו בזה שלא ישתהה כלל בברכת אשר יצר. בזמן מרן לא היו ברזים, אלא היו נוטלים ידיים רק מתוך כלים, חביות וכדומה, וכתב מרן בשלחן ערוך (סימן קסה ס"א) שהיוצא מבית הכסא

ורוצה לאכול⁴, עליו ליטול ידיו ב' פעמים, על הראשונה מברך "אשר יצר", ועל השניה מברך "על נטילת ידים". ואם אינו רוצה ליטול אלא פעם אחת, לאחר ששפך פעם אחת על ידיו, יברך אשר יצר, ובשעת הניגוב יברך על נטילת ידים.

ולכאורה מה הטעם שלכתחלה יטול ידיו ב' פעמים? וביאר המשנה ברורה (סק"ב) שאם יטול ידיו פעם אחת ויברך אשר יצר ולאחריה על נטילת ידים, הוי הפסק בין הנטילה לברכת על נטילת ידים, ואם יברך מתחילה על נטילת ידים ואחר כך יברך אשר יצר, הוי הפסק בין ברכת הנטילה לברכת המוציא. ואם ימתין ולא יברך אשר יצר עד לאחר ברכת המוציא, אינו עושה כהוגן, משום שחייב הברכה חל עליו מיד לאחר שעשה צרכיו, ואין לאחרה כל כך.

ואפילו שמדובר בזמן מועט ביותר, (לכל היותר כמה דקות), עדיין אין זה ראוי, כי צריך לברך תיכף ומיד לאחר שעשה צרכיו ונטל ידיו.

מכאן יש לנו ללמוד עד כמה גודל החיוב לברך ברכת אשר יצר מיד ולא להשתהות כלל.

היוצא מבית הכסא ורוצה לאכול, כיצד ינהג למעשה

אגב, בעצם הבעיה שיש כאן כשנוטל ידיו לסעודה ולבית הכסא מתי יברך כל ברכה, כתבו האחרונים פתרון שבזמנם היה קשה לעשותו, אבל היום שיש לנו ברזים הוא פשוט מאד. אם יש לו כלי נקוב, שאמנם אינו נחשב לכלי ואינו מועיל לנטילת ידים, אבל הרוח הרעה של בית הכסא מסתלקת גם על ידי כלי כזה, יטול ידיו ממנו ויועיל רק לבית הכסא, יברך אשר יצר, ושוב יטול ידיו מכלי שלם שיועיל לו לנטילת ידים של הפת, ואז יברך על נטילת ידים, וכך יצא ידי חובת כולם.

אמנם בזמנם הפתרון לא היה קל לעשותו, שהרי אין דרך לשמור כלים נקובים רק בשביל נטילה של בית הכסא

⁴ שמבואר בגמרא שכך ראוי לנהוג, שקודם אכילתו יכנס לבית הכסא.

לפני הסעודה. אבל בזמננו, על פי דברי הרב מחצית השקל נוכל ללמוד פתרון פשוט מאד לבעיה הזו, שאם נצרך לנקביו קודם הסעודה, יטול ידיו קודם מהברז ללא כלי, שנטילה כזו מועילה רק לבית הכסא ולא לסעודה, יברך אשר יצר, ולאחר מכן יטול ידיו לסעודה מכלי ויברך על נטילת ידים, וכך יצא ידי חובת כל הפוסקים.

בירך אשר יצר ומיד נזכר שבירך כבר, מה יעשה

ז. שאלה: אם לא ידע שאין לברך מחמת הספק ובירך, ולאחר מכן נזכר שאכן בירך מיד בצאתו מבית הכסא, ולמעשה בירך ברכת אשר יצר ב' פעמים, מה עליו לעשות?

תשובה: אם נזכר תיכף ומיד לאחר ברכתו השניה, יאמר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

כך כתב מרן בשלחן ערוך (סימן רו ס"ו), שאם בירך ברכה שאינו מחויב בה, יאמר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". ובזה מתקן קצת את הברכה לבטלה, שנחשב כאילו אמר את הברכה כדי לומר "ברוך שם" ואינו ברכה לבטלה גמורה.

ומכל מקום אין ללמוד מזה למי שיש לו ספק אם בירך, שיברך שוב ויאמר מיד "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", כי אין ברכתו השניה נחשבת לבטלה מפני שמתקן אותה על ידי אמירת ברוך שם. אין זה נכון, שהרי אמירת ברוך שם אינו תיקון גמור אלא רק מועיל קצת, ואין לעשות כן לכתחילה.

[כי התוספות (ברכות לט. סד"ה בצר) כתבו שעל ברכה לבטלה יאמר בשכמל"ו, ומשמע שזו ברכה לבטלה. ומ"מ הנוסח בירושלמי (ברכות פ"ו ה"א): צריך לומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, שלא להזכיר שם שמים לבטלה. וגם הרמב"ם (פ"ד מהלכות ברכות ה"י) כתב: צריך לומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, כדי שלא להוציא שם שמים לבטלה. ולכאורה משמע שמתקן בכך את הברכה לבטלה. אבל מ"מ פשוט שאין לעשות כן לכתחילה].

נזכר באמצע ברכתו שבירך כבר

ה. שאלה: אם באמצע שבירכתי אשר יצר נזכרתי שכבר בירכתי קודם לכן, האם עלי להפסיק באמצע הברכה או שעלי להשלים הברכה ולומר ברוך שם?
תשובה: בשו"ת רב פעלים כתב שלא ימשיך את הברכה, מפני שמזכיר שם שמים בסופה, וה"ברוך שם" שאומר אחר כך מועיל לתקן רק את שם שמים שהזכיר בסיום הברכה ואינו מועיל לשם שמים שהזכיר בתחילה, ולכן למעשה לא יסיים את הברכה אלא יעצור במקומו ויאמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, ויתקן את מה שהזכיר שם שמים בתחילת הברכה.

לקבלת העלון במייל, וליצירת קשר -

A025606532@gmail.com

עורך העלון: הרה"ג רבי שלמה נחום

ביקורת: הרה"ג רבי יצחק מאזוז